

4. Митрофанов І. І. Загальна характеристика та види злочинів у сфері господарської діяльності. *Вісник Кременчуцького державного політехнічного університету: зб. наук. статей*. 2009. № 4. С. 154–157.
5. Митрофанов І. І. Злочини проти довілля: навчальний посібник. Кременчук: Вид. ПП Щербатих О.В., 2009. 100 с.
6. Митрофанов І. І. Кримінально-правове забезпечення охорони довілля: монографія. Кременчук: Видавець «ПП Щербатих О. В.», 2010. 272 с.
7. Митрофанов І. І., Локтіонова В. В. Довілля під охороною закону про кримінальну відповідальність: монографія. Кременчук: Видавець «ПП Щербатих О. В.», 2011. 420 с.
8. Митрофанов І. І., Притула А. М. Злочини проти довілля: навчальний посібник. Суми: Вид-во «Університетська книга», 2010. 205 с.
9. Митрофанов І. І. Притула А. М., Стрельцов Є. Л. Злочини проти здоров'я населення, що порушують право на якісне забезпечення лікарськими засобами : монографія / за заг. ред. Є. Л. Стрельцова. Одеса : Фенікс, 2015. 158 с.

УДК 343.272

Орловська Наталя

КОНФІСКАЦІЯ ДОХОДІВ ТА МАЙНА, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗЛОЧИНАМИ, У СВІТЛІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ПРАКТИКИ ЄСПЛ

Стаття присвячена огляду положень міжнародно-правових стандартів та практики ЄСПЛ щодо конфіскації доходів та майна, пов'язаних зі злочинами. На підставі аналізу низки стандартів у контексті рішень ЄСПЛ виокремлено основні ознаки цього заходу та особливості правових позицій Суду щодо його застосування.

Ключові слова: конфіскація, доходи та майно, отримані злочинним шляхом, міжнародні стандарти, практика ЄСПЛ.

The article is devoted to the review of the international legal standards provisions and ECHR practice regarding the confiscation of income and property related to crimes. Based on the analysis of a number of standards in the ECHR decisions context the main characteristics of this measure and ECHR legal positions features concerning its application are outlined.

Keywords: confiscation, criminally obtained income and property, international standards, ECHR practice.

Статья посвящена обзору положений международно-правовых стандартов и практики ЕСПЧ относительно конфискации доходов и имущества, связанных с преступлениями. На основе анализа ряда стандартов в контексте решений ЕСПЧ выделены основные признаки этой меры и особенности правовых позиций Суда относительно ее применения.

Ключевые слова: конфискация, доходы и имущество, полученные преступным путем, международные стандарты, практика ЕСПЧ.

Вступ. Доктрина верховенства права як центральна складова демократичного суспільства [1, с.176] визначає підвищену увагу до поваги та захисту фундаментальних прав людини [2, с.8]. Так, у ст.3 Конституції України йдеться про те, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, чийм головним обов'язком є утвердження і забезпечення цих прав і свобод. Поміж інших, у ст.41 Конституція України встановлює захист одного з основних природних прав людини – права власності, зокрема, ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності; конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом. Така позиція в цілому відповідає положенням ст. 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Протокол №1) [3].

Враховуючи переважно корисливий характер сучасної злочинності, інтенсивний розвиток кримінального бізнесу, який відноситься до організованої та, почасти, транснаціональної злочинності, актуалізується питання майнових заходів кримінально-правового впливу. І міжнародні стандарти, і національне кримінальне законодавство значну роль відводять конфіскації доходів та майна, пов'язаних зі злочинами (спеціальній конфіскації – в термінах КК України). При цьому у світлі доктрини верховенства права національне законодавство і правозастосування має знайти баланс між правом власності та доцільністю майнових заходів кримінально-правового характеру, дотримуючись базових міжнародно-правових норм, враховуючи практику ЄСПЛ.

Виклад основного матеріалу. Як будь-яка сучасна держава, Україна з повагою ставиться до своїх міжнародно-правових зобов'язань: чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України (ст.9 Конституції України). Відповідно до ч.2 ст.19 Закону України «Про міжнародні договори України» у разі невідповідності між міжнародним договором та національним законодавством застосовуються правила міжнародного договору [4]. Однак, це правило не є універсальним, на що вказує М.І. Козюбра, зазначаючи, що в деяких галузях за такої ситуації законодавець має привести національне законодавство у відповідність з міжнародними договорами [2, с.9].

Саме таке правило діє для кримінального законодавства, адже, з одного боку, кримінальний закон має відповідати положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України (ч.5 ст.3 КК), а з іншого, – злочинність і караність діяння, а також інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки КК України (ч.3 ст.3 КК).

Відповідно, перед національним законодавцем постає складне завдання забезпечити доцільну динаміку кримінального законодавства (у тому числі, в частині заходів кримінально-правового впливу) з огляду на свої міжнародно-правові зобов'язання; держава зобов'язана дотримуватись приписів, які запровадила, і застосовувати їх у передбачуваний спосіб та з логічною послідовністю [1, с.176, 178].

Стандарти щодо застосування конфіскації доходів та майна, пов'язаних зі злочинами, містяться в численних міжнародно-правових документах, серед яких як ті акти, що стосуються окремих видів протиправної активності, так і ті, що присвячені саме розшуку, арешту та вилученню доходів, одержаних злочинним шляхом. Серед них, зокрема, Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом (1990) [5], Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (1999) [6], Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000) [7], Конвенція ООН проти корупції (2003) [8], Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму (2005) [9], Директива 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі (2014) [10]. У контексті даної роботи можна навести наступні їх положення:

Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, звертає увагу на злочини, пов'язані з відмиванням доходів: зокрема, у ст.6 йдеться про криміналізацію та, відповідно, пеналізацію певних діянь, пов'язаних із залученням до приховування або маскуванню злочинного походження доходів інших осіб, які діють умисно;

відповідно до ч.3 ст.19 Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією конфіскація не є єдиним заходом, оскільки держава може передбачити можливість вилучення засобів вчинення злочинів та доходів від них в інший, аніж конфіскація, спосіб. Однак ці заходи мають відповідати критеріям ефективності та адекватності;

ст.12 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності зобов'язує держав-учасниць вживати максимально можливі заходи для забезпечення конфіскації доходів від конвенційних злочинів або майна, вартість якого відповідає вартості таких доходів, а також майна, яке викристовувалося або призначалося для використання при вчиненні конвенційних злочинів. У ст.13 зазначеної Конвенції наголошується на нагальній необхідності міжнародного співробітництва з метою конфіскації вказаних доходів або майна;

п. «г» ст.2 Конвенції ООН проти корупції визначає конфіскацію як остаточне позбавлення особи майна на певних процесуальних підставах. Саме з метою конфіскації, згідно ч.2 ст.31 даної Конвенції, держави-учасниці здійснюють виявлення, відстеження, замороження або арешт тих доходів та майна, що виступають предметом такої конфіскації (тобто пов'язаних із корупцією);

згідно зі ст. 3 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму кожна Сторона вживає таких законодавчих та інших заходів, які можуть бути необхідними для того, щоб вона могла конфісковувати знаряддя й засоби злочину та доходи або майно, вартість якого відповідає таким доходам, а також відмите майно;

розширення можливостей конфіскації знаходить своє втілення у ст.6 «Конфіскація щодо третіх осіб» Директиви 2014/42/ЄС про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі. В ній йдеться про забезпечення можливості конфіскації доходів або іншого майна, вартість якого відповідає доходам, переданим, прямо або опосередковано, від винного третім особам або набутих третіми особами у випадках, коли ці особи знали чи повинні були знати, що мета такої передачі або набуття полягала в уникненні конфіскації.

Таким чином, у стандартах виявляється загальна логіка міжнародної та європейської спільноти, яка полягає в обов'язковості унормування та широкого застосування конфіскації доходів та майна, пов'язаних зі злочинами, принаймні: а) доходів, одержаних злочинним шляхом; б) майна, яке використовувалося для забезпечення вчинення злочину; в) предметів та знарядь злочину; г) перетворених (відмитих) доходів та майна.

При цьому слід наголосити на наступних аспектах:

1. У міжнародних документах конфіскація прямо не ідентифікується як кримінально-правовий захід, більше того, держава може застосовувати й інший, аніж конфіскація, спосіб вилучення доходів та майна, пов'язаних зі злочинами [6]. Однак з огляду на те, що йдеться про вчинення злочинів, логічно вважати конфіскацію, принаймні, у переважній більшості випадків, саме кримінально-правовим заходом.

2. Привертає увагу, що в міжнародних документах застосовується термін «конфіскація». В кримінальному законодавстві України, яке розрізняє спеціальну конфіскацію як захід кримінально-правового характеру та конфіскацію майна як додаткове покарання, заходи щодо доходів та майна, пов'язаних зі злочином, слід вважати спеціальною конфіскацією. Хоча у п. «д»

ст.1 Конвенції Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму термін «конфіскація» застосовується і для покарання, і для заходу (в результаті застосування і покарання, і заходу має стати «остаточне позбавлення майна»). В ч.2 ст.2 зазначеної Конвенції держави-учасниці закликаються до конфіскації майна «законного або незаконного походження» у разі зв'язку цього майна з фінансуванням тероризму або у разі одержання майна в результаті терористичної діяльності [9]. Ст.5 Директиви 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі, містить вказівку на «розширену конфіскацію», яка може бути застосовуватися у разі наявності доказів, що вартість майна неспіврозмірна законному доходу засудженого [10].

3. На сучасному етапі широкого застосування набуває конфіскація доходів та майна, пов'язаних зі злочином, у третіх осіб, тобто тих, які не є суб'єктами суспільно небезпечних посягань, але прямо чи опосередковано отримали від винного доходи або майно, пов'язані зі злочином. Наприклад, на цьому наголошується в Директиві 2014/42/ЄС про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі. Однак це стосується випадків, коли ці особи знали чи повинні були знати, що мета такої передачі або набуття полягала в уникненні конфіскації. Тобто не усувається та не применшується значення верховенства права, складовими якого є забезпечення зрозумілості та передбачуваності нормативних приписів; визначення обсягу прав та обов'язків нормами права, а не на основі дискреції; забезпечення рівності перед законом; забезпечення справедливості судових рішень [1, с.176].

4. Конфіскація, у якому б обсязі вона не розумілася в міжнародно-правових документах, має призначатися виключно судом. Однак це не свічить про застосування конфіскації виключно в кримінальних провадженнях, тобто мова може йти, принаймні, й про цивільне провадження.

Таким чином, сфера застосування конфіскації доходів та майна, пов'язаних зі злочином, не визначається караністю вчиненого протиправного діяння. Застосовуючи цей захід, держава намагається не відшкодувати збиток, заподіяний злочином, або покарати злочинця [11, с.186, 188], а позбавити його прибутку або фінансової вигоди, отриманої в результаті протиправного діяння [12].

Важливою складовою розуміння логіки та послідовності міжнародних стандартів є практика ЄСПЛ. Зрозуміло, що рішення та правові позиції ЄСПЛ базуються на Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та

протоколів до неї. Однак ті міжнародно-правові документи, положення яких були наведені нами раніше, є частиною матеріального та процесуального забезпечення прав людини у сфері кримінальної юстиції. Тому вони також є частиною загальновизнаних стандартів захисту прав і свобод людини.

У першу чергу, привертає увагу правова позиція ЄСПЛ, виражена в численних справах, які стосувалися, крім іншого, і конфіскації доходів та майна, пов'язаних зі злочином: хоча конфіскація за своєю природою позбавляє особу права власності, у ситуаціях, коли заходи конфіскації були здійснені щодо активів, які є незаконно придбаними або вони були засобами злочину, Суд розглядає конфіскацію як контроль за користування майном. Така конфіскація здійснюється в інтересах загального характеру як засіб стримування для тих, хто розглядає злочинну діяльність як засіб збагачення, а також гарантує, що злочинність не оплачується [13, с.20, 54].

При здійсненні такої конфіскації, як видається, не застосовується принцип пропорційності втручання, коли захід «має відповідати серйозності вчиненого правопорушення, а санкція – серйозності злочину, який вона має покарати» (п.31 рішення у справі «Садоха проти України») [14].

У цей же час є рішення ЄСПЛ у справі «Філіпс проти Сполученого Королівства» (2001), де заявник наголошував на непропорційності застосування конфіскації його майна. Національним судом було проведено експертизу доходів заявника та застосовано норми закону, які надали суду право вважати все майно, що протягом попередніх шести років було в розпорядженні особи, визнаної винною в злочині, пов'язаному з контрабандою наркотиків, прибутком від торгівлі наркотиками. Виходячи з цього, було визначено, що доходи, отримані заявником від торгівлі наркотиками, становлять 91 400 фунтів стерлінгів, і було видано наказ про конфіскацію майна на цю суму. У своєму рішенні ЄСПЛ зазначив, що сума, яка підлягала стягненню згідно з наказом про конфіскацію, відповідала розмірові доходів, які заявник отримав завдяки торгівлі наркотиками упродовж останніх шести років, а також розмірові коштів, які він мав можливість отримати від реалізації нерухомого майна. Виходячи з цих міркувань та з огляду на важливість мети, яка ставилася, Суд визнав, що втручання в мирне володіння заявником своїм майном було здійснено в розумних межах, з дотриманням принципу пропорційності [15].

Але чому взагалі ставилося питання щодо пропорційності втручання у мирне володіння майном, якщо походження останнього було пов'язаним зі злочином, відповідно, йшлося про спеціальну конфіскацію як засіб стримування професійних злочинців. Вбачається, що це пов'язано із тим, що розмір доходів заявника від злочинної діяльності розраховувався національним

судом, виходячи з приблизних обсягів переміщених наркотиків та їх вартості на «чорному ринку», а також тривалості злочинної діяльності. Але при цьому у рішенні національного суду щодо конфіскації була встановлена точна сума грошових коштів, які передбачалося стягнути з винної особи. З огляду на це, як видається, ЄСПЛ і звертався до питання розумності і пропорційності втручання у мирне володіння майном заявника. Також можна звернути увагу, що пізніше зазначена проблематика знайшла відображення у ст.5 Директиви 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі, в контексті «розширеної конфіскації», яка обумовлюється неспіврозмірністю вартості майна законному доходу засудженого.

Що стосується конфіскації у третіх осіб, то ЄСПЛ дещо обмежує їх коло. Нагадаємо, що, наприклад, у ст.6 Директиви 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про замороження та конфіскацію засобів та доходів, отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі, під третіми особами розуміються ті, які прямо або опосередковано отримали доходи чи майно, пов'язані зі злочином, від винного, а також ті особи, які придбали майно в підозрюваного чи обвинуваченого, знаючи що таким чином вони допомагають винному уникнути конфіскації. При цьому майно має бути передано безкоштовно або за заниженою вартістю [10]. У свою чергу, ЄСПЛ надав можливість владі застосувати конфіскацію до членів сімей та інших близьких родичів правопорушників, які, як вважається, можуть неофіційно володіти та розпоряджатися «неправомірним» майном від імені підозрюваних правопорушників, або які в іншому випадку не мали необхідного «добросовісного» статусу [13, с.54]. Показовим прикладом такого підходу є рішення у справі «Силицкиєне проти Литви», де конфіскацію було застосовано щодо вдови корумпованого державного службовця.

Практики, аналізуючи допустимість конфіскації майна, що належало членам родини правопорушника (незалежно від його засудження), зазначають, що вона можлива за таких обставин:

- знання про незаконне походження майна;
- неможливість пояснити походження майна;
- вид злочину (тяжкість злочину);
- з'ясування, чи не є третя сторона фіктивним власником.

Так, у рішенні у вже згадуваній справі «Силицкиєне проти Литви» ЄСПЛ звертає увагу на те, що постанова про конфіскацію не є встановленням вини за злочин, а застосування конфіскації ґрунтується на доказах придбання конфіскованих активів за рахунок реінвестування незаконних доходів [16].

Однак, у будь-якому разі європейські стандарти обмежують предмет конфіскації доходами та майном, пов'язаними зі злочином, конфіскація всього майна третьої особи є неприпустимою.

Як вже зазначалося, застосування конфіскації не обмежується кримінальними провадженнями. Позиція ЄСПЛ полягає у тому, що навіть превентивні заходи конфіскації, призначені за відсутності засудження в кримінальному провадженні, не є порушенням. Дія презумпції про те, що майно особи, підозрюваної в належності до злочинної організації, складає доходи від незаконної діяльності, якщо відповідне провадження надає власникові розумну можливість наводити свої доводи органам влади у цій справі, не заборонена, особливо якщо суди позбавлені можливості засновувати свої рішення лише на простій підозрі [13, с.20].

Коментатори підкреслюють, що з позиції ЄСПЛ, на підставі загальноєвропейських та всесвітніх правових стандартів немає причин вважати конфіскацію непропорційним заходом, навіть за відсутності обвинувального вироку. Є законним надання переваги доказам недостатності законного доходу відповідачів для придбання майна. Докази достатньої або високої ймовірності незаконного походження разом із неспроможністю власника довести протилежне визнані достатньою підставою для визначення пропорційності за ст. 1 Протоколу №1 [16].

Таким чином, конфіскація доходів та майна, пов'язаних зі злочинами, може бути застосована до третіх осіб, під якими слід розуміти як членів сім'ї та близьких правопорушників, так і будь-яких третіх осіб, які є вигодотримувачами (прямо чи опосередковано) від відчуження такого майна. При цьому, на відміну від конфіскації, яка застосовується до правопорушників, без врахування пропорційності, щодо конфіскації стосовно третіх осіб розумність та пропорційність втручання держави у мирне володіння майном мають дотримуватися, повинні бути захищені права добросовісних набувачів.

Висновки. Застосування конфіскації доходів та майна, пов'язаних зі злочинами, є ефективним засобом зменшення привабливості злочинної діяльності. Однак, законодавча та правозастосовна практика щодо такого заходу має ґрунтуватися на міжнародних стандартах та враховувати практику ЄСПЛ, аналіз яких дає підстави вважати, що на сьогодні держави мають значний спектр можливостей використання конфіскації: щодо правопорушників і третіх осіб; в рамках кримінального провадження та поза ними; у зв'язку із обвинуваченням особи та поза ним тощо.

Це відкриває шлях та показує орієнтири удосконалення національного законодавства, що для України є нагальним у світлі обговорення нової редакції

КК. Спираючись на міжнародні стандарти та практику ЄСПЛ, законодавець може переглянути спірні позиції щодо конфіскації майна та спеціальної конфіскації, більш системно та несуперечливо унормувати так звану цивільну конфіскацію, належним чином захистити добросовісних набувачів, наприклад, в аспекті визначення критеріїв сумлінності набуття майна тощо.

Тому вбачається, що через належний стан унормування конфіскаційних заходів в кримінальному законодавстві України та забезпечення відповідної правозастосовної діяльності наша держава, з одного боку, зможе підвищити ефективність запобігання злочинності, з іншого, – належним чином захистить права і свободи людини у сфері кримінальної юстиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Верховенство права: Доповідь, схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 25–26 березня 2011 року) / переклад С.Головатого. *Право України*. 2011. № 10. С.168-184.
2. Козюбра М.І. Співвідношення національних і міжнародних правових систем. *Наукові записки НаУКМА*. 2016. Том 181. Юридичні науки. С.3-9.
3. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Протокол №1) / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535 (дата звернення: 17.04.2020 р.)
4. Про міжнародні договори України: Закон України №1906-IV від 22 червня 2004 року / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 10.04.2020 р.)
5. Конвенція про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом від 8.11.1990 р. / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_029 (дата звернення: 17.04.2020 р.)
6. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27.01.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №47-48.
7. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15.11.2000 р. / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789 (дата звернення: 17.04.2020 р.)
8. Конвенція ООН проти корупції від 31.10.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. №49.
9. Конвенція Ради Європи про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та про фінансування тероризму від 16.05.2005 р. / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_948 (дата звернення: 17.04.2020 р.)
10. Директива 2014/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про замороження та конфіскацію засобів та доходів отриманих злочинним шляхом у Європейському Союзі від 3.05.2014 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1574190326975&uri=CELEX:32014L0042> (дата звернення: 17.04.2020 р.)
11. Бідна О. Окремі аспекти регламентації застосування спеціальної конфіскації майна. *Підприємство, господарство і право*. 2018. №9. С.186-190.

12. Довідас Віткаускас, Гінтарас Шведас, Міка Аалто, Лоїк Геран. Спільна позиція експертів Проекту відносно законодавчих пропозицій щодо стягнення в дохід держави необґрунтованих активів / Justice cooperation internationale. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні». 07.09.2016 р. URL: <https://goo-gl.su/2EGD36C> (дата звернення: 18.04.2020 р.)

13. Посібник за статтею 1 Протоколу №1 – Захист власності / Переклад українською: Олександр Дроздов, Вероніка Плотнікова, Олена Дроздова, Олександр Вінський, Юлія Ісаєва. Рада Європи / Європейський суд з прав людини, 2019. 75 с. URL: <https://www.echr.com.ua/publication/zaxist-vlasnosti-posibnik-zi-st-1-protokolu-1/> (дата звернення: 17.04.2020 р.)

14. Садоха проти України: рішення ЄСПЛ від 11.07.2019 р., Страсбург. URL: <https://minjust.gov.ua/files/general/2019/11/01/20191101135856-84.docx> (дата звернення: 14.10.2020 р.)

15. Філіпс проти Сполученого Королівства: Комюніке Секретаря Суду щодо рішення ЄСПЛ від 05.07.2001 р., Страсбург. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=396> (дата звернення: 14.10.2020 р.)

16. Антонюк О. Визнання активів необґрунтованими та їх витребування (Інформація з екрану). URL: <https://goo-gl.su/XV764m> (дата звернення: 14.10.2020 р.)

УДК 343.61

Сотула Олександр

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ОБТЯЖУЮТЬ ВБИВСТВО, У ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

На основі системного аналізу вітчизняних і зарубіжних досліджень, нормативно-правових актів, монографій та іншої літератури визначені особливості кваліфікації умисних вбивств при обтяжуючих обставинах, що відображають або національні властивості законодавства тієї чи іншої держави, або прагнення законодавця триматися у руслі законодавчих євроінтеграційних тенденцій.

Ключові слова: *романо-германська правова система, кримінальне право, вбивство, обтяжуючі обставини.*

Based on a systematic analysis of domestic and foreign studies, normative legal acts, monographs and other literature, the specifics of qualification of intentional murders under aggravating circumstances are determined, reflecting either the national properties of the legislation of a state or the desire of the legislator to keep in line with legislative European integration trends.

Keywords: *Roman-German legal system, criminal law, murder, aggravating circumstances.*